

PROCHNIEĆ (24) *vb impf*

prochnieć (23), **pruchnieć** (1) *WisznTr.*

-o- (7), -ó- (1) *Mącz* (7:1); e *jasne*.

inf prochnieć (3). \diamond *praes 1 sg* prochnięę (7). \diamond *3 sg* prochnieje (7). \diamond *3 pl* prochnięją (4). \diamond [*fut 3 sg m* będzie pruchniął.] \diamond *imp 3 pl* niechże pruchnięją (1). \diamond *con 3 sg f* by prochniała (1). *n* by prochniało (91). \diamond *1 pl m pers* bychmy prochnieli (1). [*subst* by próchniały.]

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

O materii organicznej: ulegać niszczącemu działaniu; gnić, butwieć; cariem sentire a. trahere, carie infestari Mącz, Cn; computrescere Calep, Cn; pulverescere, putrere, cariem inducere Mącz; fracere, immarcescere, imputrescere Calep; cariem vetustatis recipere Cn (24) : Pulveresco, Prochnięę/ w proch lie obrócam. Mącz 331b; Putreo, Gnięę/ próchnięę. Mącz 333d; Calep [507]b.

Szereg: »nie kazić się ani prochnieć« (1): A iako złoto nie kazi lie anij prochnieie/ tako lafka [...] fkazy w sobie niemá. *OpecŻyw* 187.

[*Przen:* [Panie] dla złoćci karaeś człowieká Y prochnieć [*tabescere*] przepućciłeś iáko pájąká dużę iego *PsKraK* 1532 38/15[12].]

α. *O drewnie* (5) : *Materies luna decrescente caesa cariae non infestatur, Drzewo ná budowanie po pełni xiężicá rąbione nie prochnieye. Mącz* 38d; *Vermiculor, Robaczywieęę/ prochnięę/ álbo bywam grizion od robaków Mącz* 485a, 449d; [*Przez to drzewo Setim, iż nie pruchnieie/ znáczy lie nieśmiertelność ludzi błogofławionych w królestwie niebieskim WujBib* 968b].

Szereg: »prochnieć a (albo) gnić« [*szyk 1:1*] (2): *Cedrus, Cedrowe drzewo yeft bárzo profte/ á nigdy nie prochnieye á nie ták łatwie gniye. Mącz* 45c, 38d.

a. *Gnić, też: fermentować* (15) : *Też Auicenna piŕze o Brzoŕkiniach iŕz ŕą wilgotnego przyrodzenia á przeto też laczo prochnięą w żoładku mdłym FalZioł* I 110d; *Też ŕol poŕypana na mieŕtcze ŕpalone od ognia/ broni onego mieŕtcza prochnieć. FalZioł* III 39a; *Fraceo – Prochnieie plefnięie od zimna. Calep* 432b, 230a, 515a.

Szeregi: »kazić się i prochnieć« (1): *Pomagrany niedopuŕzczią pokarmowi kazić lie j prochnieć w żoładku. FalZioł* III 23a.

»tleć a prochnieć« (1): *Ta ropa czyni lie z napłyńienia wilkoŕci grubych/ ktore gdy dłu^{go} leżą: na tych mieŕtczoch tleią á prochnięą FalZioł* V 9.

Przen (4) : *przybliża lie ten vpádek moy/ á przed ŕtráchem práwie prochnieie oko moie y wŕŕytki wnątrznofci moie. RejPs* 44v; *RejZwierc* 133; *Ná Herb Ten Mŕci Pániey Doroty Kádłubŕkiey z Iedleńká. Niechże tey Oŕley głowy nie pruchnięą żuchy WisznTr* 2.

prochnieć czym (1): *áby w kaźdym Narodzie náuki ŕię ŕzczepiły/ á Wiárá S. nie vmieiętnością nie próchniała SkarJedn* 361; [*ErazmJęzyk* O8v].

[*Szereg:* »kazić się a pruchnieć«: *Tákże ięzyk/ ktory iuż nápućcił iádu wymŕl innego/ czym lie iuż będzie káził/ á práwie pruchniął/ ieffcze prędfŕym iádem drugiego záráził/ niŕli Seps to żwierzątko. ErazmJęzyk* O8v.]

α. O zwłokach (2) : Porro Cedrina ligna vocantur νεκροῦ ζώη id est, cadaveris vita. Bo gdy vmárłego Cedrowym łokiem námaże/ tedy nie prochnieye. *Mącz* 45d; [Mirrą zaś [Żydzi] ciała vmárłych pomázowáli/ áby niepróchniały. *BiałPos* 158 (*Linde*)].

Szereg: »nie cuchnąć ani prochnieć« (1): Którymi [maściami] ciało nátrzemy. Iżby w grobie niecuchnęło Ani od źemie prochniało. *MWilkHist* C2.

β. O zębach (2) : Też na bolenie zębów y komu zęby prochnięą dobrze dzierżeć w wćciech galbanum dla vmocznienia y oddalenia boleŃci zębów. *FalZioł* III 33d.

Szereg: »prochnieć albo czyrnieć« (1): Tenże proch z miodem/ gdy komu zęby prochnięą albo czyrnieą doŃri ieŃth ku mazaniu dзиаłł albo zębów. *FalZioł* IV 37b.

Synonimy: botwieć, bucznieć, gnić; **a.** psować się, tleć.

Formacje współrdzenne: podprochnieć, sprochnieć; prochnąć, spruchnąć.

Cf [**PROCHNIAŁY**], **PROCHNIEJĄCY**, **PROCHNIENIE**

KO